

Oponentský posudek na bakalářskou práci Michala Zaťka

Richard Wagner alebo revolučná imaginácia nemeckého veľikášťa

Bakalářská práce je věnována ideovému světu Wagnerových oper, kterému autor dává revoluční smysl a sleduje v něm proměnu motivů revoluce a konzervativní revoluce na pozadí Wagnerova životního příběhu. Práce je psána spíše esejistickou formou, kultivovaným jazykem a prozrazuje sečtělého autora. Záměr najít v konceptu revoluce klíč k interpretaci Wagnerova díla není triviální a dostát mu v úplnosti přesahuje možnosti bakalářské práce. Autor každopádně předkládá k obhajobě práci, jež se opírá o solidní znalosti odborné literatury a má promyšlenou strukturu. Třeba říci, že splňuje všechny náležitosti kladené na bakalářskou práci. Poznámám ovšem, že značně přesahuje požadovaný rozsah, a to nepočítám přílohy, nicméně je napsána čtivě a srozumitelně. Seznam literatury je náležitě zpracován. Autor z něj průběžně cituje a všechny citace dokládá prameny. V příloze navíc uvádí stručný obsah Wagnerových oper.

Práce má dvě hlavní části, což vyplývá z přístupu, který autor zvolil. Nejprve se pokouší vyložit koncept revoluce v historickém kontextu a v druhé části na pozadí Wagnerovy biografie ukazuje, jak se koncept revoluce ve své proměnlivosti vtiskl do skladby Wagnerových oper. Spojení historie nějakého konceptu s biografií jeho tvůrce a uživatele je metodologicky diskutabilní, ale má své oprávnění. Autor má k tomu i některé působivé formulace: „Naším hlavným cieľom bude preto poukázanie na určité napätie v koncepte revolúcie poukázat na určité napätie vo Wagnerovom príbehu, ktorý nám zase názorne ukáže, ako veľmi zložitá môže byť niečo ako revolúcia.“ (s. 5).

Historii konceptu revoluce autor vykládá poměrně „svojsky“. Opírá se o docela solidní množství literatury, asi nejvíce o Malin a Hrocha, ale začíná etymologickým slovníkem a pak uvádí mnohé další teoretické autority podle potřeby. Samotný výklad není nijak novátorský, neboť sice uvádí různé proměny daného konceptu, ale směřuje k modernímu rozlišení na revoluci, jež se s nadějí otevírá budoucnosti, a revoluci, jež z obav před budoucností se obrací ke spásné minulosti. Jak říká autor: „Jedna cesta predstavovala cestu z temnej minulosti do svetlej budúcnosti, zatiaľ čo druhú predstava tejto budúcnosti desila a chcela sa vrátiť do harmonickej minulosti.“ (s.5). O toto rozlišení se pak opírá, když sleduje Wagnerův životní osud a interpretuje jeho dílo.

K výkladu mám tři poznámky. Předně, Existuje několik současných škol, jež vypracovaly metodologii, jak zkoumat historii nějakého konceptu. Co se týče konceptu revoluce, tak Reinhart Koselleck aspoň vydali osmivazkové *Geschichtliche Grundbegriffe*, kde ve svazku 5 (s. 653-789) lze najít „heslo“ Revolution (Rebellion, Aufbruch, Bürgerkrieg), které napsal právě Koselleck. Myslím, že tento zdroj autor neměl opomenout.

Za druhé, jeho vlastní výběr autorů jej mohl svést na zcestí, ne proto, že by si vybral špatného autora, ale autora svérázného, který se svým pojetím revoluce může vymykat. Příkladem může být Hannah Arendt, na kterou se autor odvolává, když vykládá změnu ve

významu konceptu, kterou přinesla Francouzská revoluce. Zřejmě s touto změnou souzní, když příslušnou pasáž nadepisuje „Změna paradigma badania“. Následně pak tvrdí: „Výsledkom toho, že chudina, uvedená do pohybu neustálym pocitom núdze a biedy, vtrhla na scénu Francúzskej revolúcie a rozbila všetko, čo jej prišlo do cesty, bolo to, že starý režim skolaboval a nová republika sa stala mŕtvo narodeným dieťaťom. Vidine jeho oživenia sa preto muselo podriaďiť úplne všetko, vrátane revolučných ideálov. Sloboda sa tak obetovala nutnosti a naliehavosti potrieb ľudí, čo postupne rozpútalo teror a revolúciu priviedlo na pokraj skazy. Pôvodné ciele revolučného ťaženia sa tak zmenili, keďže už nešlo o slobodu, ale o blaho ľudstva (Arendtová, 2011, s. 55-57).“ (s. 17). Arendtová vskutku ve své kritice Francouzské revoluce poukázala na to, že politická jednota národa v revoluci vznikla na bázi soucitu s chudými a v nepřátelství k bohatým, což vedlo potom k teroru. Teoretickým vyjádřením bylo Rousseauovo pojetí obecné vůle. Zatímco Americká revoluce podle ní dostala republikánským zásadám, které žádaly dodržování původních slibů a smluv, které jedinci učinili, a proto se tato revoluce dokázala vyhnout teroru a zůstala revolucí svobody. Dejme tomu, že se to dá vyjádřit tak, že po Francouzské revoluci „už nešlo o slobodu, ale o blaho ľudstva,“ jak tvrdí autor. V podání Arendtové je to jistě pozoruhodná teorie, ale dělat z ní historii konceptu je zavádějící. Těžko popírat, že historickým dědictvím Fr. revoluce byl boj za svobodu. Stačí si jen vzpomenout na evropský vliv této revoluce v Evropě a na rok 1848. V požadavku na osvobození národů je inspirace Fr. revolucí nepopíratelná. Už jim nešlo o svobodu, ale o blaho lidstva? Navíc autor vzápětí přechází k Marxovi a jeho pojetí revoluce. Že by také Marxovi šlo o blahobyť a ne o svobodu?

Za třetí, co se týče onoho dvojího významu revoluce v moderní době, tedy revoluce progresivní anebo revoluce konzervativní, myslím, že tyto rozdíly nelze zjednodušit na „revoluci světlých zítřků“ a „revoluci harmonické minulosti“ Autor, když vykládá onen opačný trend, kdy revoluce hledí do minulosti, tak uvádí Burka a potom Fichta. Jelikož se jedná o Wagnera je Fichte jasná volba. Je to relevantní téma. Ovšem vztah Burka a Fichta v pojetí revoluce? Těžko je vůbec spojovat a určitě nelze říci jako autor, že uvažují „obdobným spůsobom“. Hlavně ale cesta ke konzervativní revoluci vede zřejmě jinudy. Bylo by třeba začít de Maistrem a třeba Donoso Cortésem, jak činí Carl Schmitt. Nicméně autor má pravdu v tom, že pro pochopení Wagnerových oper je důležitější pozdní Fichte.

Tyto mé připomínky ovšem nic nemění na tom, že považuji bakalářskou práci za úctyhodnou. Splňuje všechny náležitosti a prozrazuje sečtělého a přemýšlivého autora. Navrhuji klasifikovat práci známkou velmi dobře.